

POVODOM

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 47, godina XXIV
maj, 2019. [str. 4-9]

© Monos 2019

POVODOM

NATO i naša sigurnost

General Fikret Muslimović

Početak godine iz štampe je izašla knjiga “*NATO i sigurnost Evrope*” dr. Selme Cikotića i Fikreta Muslimovića, koja je promovirana u Tuzli i Sarajevu, uoči obilježavanja 70. godišnjice formiranja Sjevernoatlantskog saveza (NATO-a). Tim povodom, jedan od autora, general Fikret Muslimović, u najkraćim crtama obrazlaže značaj NATO-a u savremenom svijetu, s aspekta sigurnosti zemalja članica, ukazujući na ključne elemente superiornosti ovog saveza (vojne, operativno-strategijske, te idejno-političke i moralno-etičke), a posebno se osvrće i na ulogu NATO-a na prostoru Zapadnog Balkana.

Ključne riječi: NATO; Sjevernoatlantski savez; sigurnost; superiornost; Europa; Zapadni Balkan; Srbija; Bosna i Hercegovina.

Za sigurnost u 21. stoljeću NATO je planetarno najvažniji politički projekat vojnog karaktera, ali i nužda, s obzirom na prijetnje od terorističkih organizacija i država identificiranih da ugrožavaju stabilnost, sigurnost i mir.

Misija NATO-a uslovljena je najtežim sigurnosnim problemima i izazovima koji se već ispoljavaju kroz lokalne i regionalne krize, u vezi sa položajem etničkih skupina, bilo da su ugrožene od država kojima pripadaju – pa se javljaju politički pokreti za njihovu zaštitu i odbranu, ili da se iz nekih država sa ambicijama svog teritorijalnog uvećavanja manipulira etničkim skupinama, iako su već zaštićene ili mogu biti zaštićene mehanizmima demokratije u susjedstvu. Takve krize pokazuju duboke lokalne i regionalne podjele i sukobljene interese. Redovno, oko lokalno sukobljenih strana grupišu se i međusobno sukobljavaju najmoćniji činioци međunarodne zajednice. Predmet sukoba su međudržavne granice i sfere utjecaja, jer brojne zemlje u svijetu smatraju da njihove aktuelne granice nisu konačne.

Razmatranja o značaju NATO-a za savremeni svijet potvrđuju da je u cilju uspješnosti njegove misije u korist mira nužno postići tri strane superiornosti.

Jedna strana NATO-ve superiornosti predstavlja se parametrima o kvantitetu i kvalitetu ljudskih i materijalno-tehničkih resursa od značaja za političku i vojnu, borbenu moć, za oružanu borbu kao njegovu osnovnu namjenu, bilo da se ta namjena potvrđuje u prevenciji i odvraćanju, bilo efektivno, u ratovima, čiji je osnovni sadržaj razarajuća oružana borba. Protiv te strane NATO-ve superiornosti rivali nameću trku u naoružavanju i osposobljavanju ljudi za upotrebu oružja u ratu, pa se cijeni da je u posljednjoj deceniji smanjena prednost NATO-a naspram identificiranih prijetnji.

Druga strana NATO-ve superiornosti ostvaruje se putem operativnog i strategijskog grupisanja, odnosno raspoređivanja i lociranja borbenih, logističkih, obavještajnih, sigurnosnih, informativnih i diplomatskih kapaciteta naspram prostora sa kojih se prijeti ugrožavanjem objekata i vrijednosti NATO-ve odbrane. U odnosu na tu stranu NATO-ve superiornosti, rivali se žestoko protive grupisanju efektiva NATO-a na prostore onih zemalja koje isti ti rivali agresivno, potencijalno ili efektivno, oružano i subverzivno ugrožavaju.

Treća strana NATO-ve superiornosti se odnosi na idejne, političke, moralne i etičke vrijednosti. Radi superiornosti u tom smislu, NATO-ov unutarnji vrijednosni sadržaj treba da sraste sa univerzalnim ljudskim, kulturnim, civilizacijskim vrijednostima, što je dodatni nematerijalni izvor njegove organizacijske i političke vitalnosti, prihvatljivosti i efikasnosti u osnovnoj namjeni da doprinosi stabilnosti, sigurnosti i miru. Protiv te strane NATO-ve superiornosti, rivali propagiraju neistine o njegovim idejnim, političkim, moralnim i etičkim osnovama, okvirima i ciljevima. Po Evropi, rivali su radi toga izgradili gustu mrežu za širenje neistina o NATO-u.

Po principu dobrovoljnosti, NATO snažno ujedinjuje različitosti na bazi ujednačene percepcije o prijetnjama za sigurnost i mir, odnosno o odgovornosti da se istovremeno zaštite i opće, i posebne vrijednosti – ako nisu u suprotnosti sa univerzalnim dobrom.

Upravo takav karakter NATO-a, privlačnog za različitosti, potvrđuje se odnosom prema njemu na zapadnom Balkanu. U zemljama te subregije NATO žele pravoslavni Crnogorci, Makedonci, Grci, Albanci, a vjeruje se i mnogi Srbi, od svojih lidera zastrašeni posljedicama s kojima se mogu suočiti ako se izjasne da su za članstvo Srbije u NATO-u. U NATO žele katolici Hrvati i Albanci, u svim zemljama gdje ih ima na Balkanu. U NATO žele i svi muslimani, Bošnjaci, Albanci, Turci, Pomaci... U NATO žele i ovdašnji Jevreji, kao i razne druge nacionalne i vjerske skupine, koje se uobičajeno nazivaju manjinskim.

Ulazak zemalja Zapadnog Balkana u članstvo NATO-a pojačava sigurnost odnosno zemlje, njenih susjeda, cijele regije i šire, pojačava opću kontinentalnu i globalnu sigurnost. Ulaskom Hrvatske, Crne Gore i Albanije u NATO, poboljšana je sigurnost Bosne i Hercegovine po raznim osnovama.

Odgovor na pitanje ko želi u NATO, sugerira drugo pitanje: ko to ne želi i zašto? Za odgovor na ovo drugo pitanje, bitno je opće vrijednosno razumijevanje pojma i prakse legalne, nužne odbrane i tome suprotstavljenog pojma i prakse agresivnog, oružanog i subverzivnog ugrožavanja. Odnosno, bitno je utvrditi da li je i u kakvoj je vezi odbacivanje NATO-a sa ambicijama da se agresivno, oružano i subverzivno ugrožavaju drugi i drugačiji ljudi, narodi, države i njihove kulture, teritorije, materijalna i nematerijalna dobra.

Distanca od NATO-a gdje postoji na Balkanu, izražena proklamiranjem "neutralnosti", za oprezne je forma skrivanja agresivnosti, a za naivne – neka bude što žele u svojoj naivnosti.

I prihvatanje, i odbacivanje NATO-a treba razmatrati u kontekstu dometa u općoj historijskoj emancipaciji ljudi, naroda i država, i to u vezi sa nuždom da se metaforički postavi pitanje: da li su pojave masovnih ubijanja nevinih ljudi izraz "divljaštva" (pod navodnicima) ili su, pak, izraz istinskog divljaštva? Šta se to događa u svijetu, pa su masovna ubijanja najmarkantnije obilježje njegove savremenosti?

U vezi s tim, intelektualna, akademska pa i konfesionalna elita, svaka sa stajališta svojih društvenih uloga, treba sagledati da li postoji, i ako postoji, kakva je veza između agresivnosti koju masovnim ubijanjima i prognoza drugih i drugačijih u savremeno doba provode organizirane terorističke snage, pokreti i države – i agresivnosti koju u svojoj divljačkoj instiktivnoj prirodi imaju pojedine žive vrste koje ne pripadaju ljudskome rodu, pa i agresivnosti koja je bila uslovljena načinom života ljudi u prehistorijsko doba. Šta je to što je u savremeno doba oneljudehim ljudima isključilo razum i svelo ih na instiktivnu agresivnost opasnih životinja? U tom kontekstu treba sagledati domete, ali i zastoje emancipacije u više epoha od prehistorijskog do savremenog doba.

Sušinski, uloga NATO-a je da zaštiti ljudski rod od agresivnosti onih koji su emancipacijski zaostali. Ako se emancipacija shvata kao proces i rezultat distanciranja od raznih strana zaostalosti, onda se može izvesti zaključak da je prihvatanje NATO-a izraz višeg stupnja emancipacije, odnosno višeg stupnja distance od primitivizma, čije je obilježje instiktivna, antirazumska sklonost primjene sile u ambicijama ničim opravdanog i neljudskog ugrožavanja masovnim ubijanjem drugih i drugačijih. Za sigurnost čovječanstva je važnije unaprijediti duhovnu i moralno etičku stranu emancipacije, nego njenu tehnološku stranu. (U tom smislu, recimo, bilo bi korisno izučavanje i poštivanje stavova i akcija Pape Ivana Pavao II u korist obustave nasilja širom svijeta, pa i obustave agresije na BiH.)

NATO je ispoljio historijski važnu ulogu u zaštiti ugroženih naroda i država u više ratova koji su vođeni na prostoru zapadnog Balkana u periodu 1991.-2001. godine, posebno u Bosni i Hercegovini, te na Kosovu, pa i u Makedoniji.

Upotrebom borbenih efektivna, NATO je zaštitio ugrožene narode i države, zaustavljajući barbarsko, zločinačko i genocidno divljanje pod kontrolom Miloševićevog režima. Da NATO nije reagirao, rat bi bio nastavljen, a odgovornost srpske politike za zločine počinjene u Hrvatskoj, BiH i Kosovu, kao i za stradanja srpskog naroda u ratu kojeg je uzrokovala – bila bi višestruko veća, jer bi ta politika nastavila sa praksom zločinačke upotrebe vojne sile, a po tom osnovu i kompromitacija Srbije pred čitavim Svijetom bila bi mnogo dublja. Dakle, šire gledano, NATO je branio Srbiju od još veće odgovornosti za zločine i još dublje kompromitacije pred cijelim čovječanstvom. Vladajuća srpska politika tada nije djelovala samo na uništenju susjednih država i naroda, već je djelovala i na samouništenju kroz historiju oblikovane pozitivne tradicije i ugleda srpskog naroda i Srbije.

Za zasluge u zaštiti Srbije od još veće odgovornosti za zločine i još dublje kompromitacije pred čitavim Svijetom, NATO bi usred Beograda trebao dobiti spomenik zahvalnosti, što se sa sadašnjje, dominantno skeptične distance može smatrati iluzijom u kojoj se zapostavljaju potencijalne pozitivne strane, kulturalne i ukupne društvene tradicije srpskog naroda. Nažalost, najutjecajnija i vladajuća struktura Srbije i srpskog naroda daje komplimente organizatorima i izvršiteljima ratnih zločina masovnog ubijanja i zločina genocida. Njima grade spomenike zahvalnosti. Ako srpski narod želi normalnu državu Srbiju, onda njegove vladajuće i najutjecajnije snage trebaju komplimentirati onima koji su odvrćali od zla i stali na put srpskoj ratnoj politici i praksi, a među takvima je i NATO.

Upravo činjenica da se po kriterijima univerzalnog dobra tako normalna ljudska ocjena o pozitivnoj ulozi NATO u zaštiti Srbije i srpskog naroda osporava kao apsurdna iluzija – govori o težini i dubini krize na zapadnom Balkanu. U toj krizi aktuelna Srbija smatra da je srpska ratna politika činila dobra djela dok je genocidnim metodama uništavala druge narode i susjedne države, a da je NATO činio zlo djelo štiteći i braneći ugrožene ljude, narode i države zaustavljajući srpsku ratnu politiku i praksu u vršenju zločina genocida naročito u BiH i Kosovu.

Istinsko, iskreno odbacivanje srpske ratne politike i prakse, osuda zločina i zločinaca, priznanje genocida u BiH, put je da srpski narod u NATO-u vidi spasitelja, bez prejedniciranja da li Srbija treba ili ne treba biti članica NATO-a, jer je članstvo forma od koje nema koristi bez suštinskog distanciranja od zločinačke prakse po diktatu Miloševićevog režima. To distanciranje podrazumijeva eksplicitno ili bar implicitno opravdavanje borbene operacije NATO-a, izvedene s ciljem zaustavljanja zločinačke prakse, prekidom rata.

NATO nije želio da nenase žrtve narodu Srbije, niti razaranja srbijanske infrastrukture: Međunarodna zajednica, uključujući i NATO, dugo je poduzimala aktivnosti da se bez borbenog angažiranja NATO-a vladajuća srpska politika zaustavi u činjenju zločina. U tom smislu, strpljenje međunarodne zajednice i odlaganje borbene upotrebe NATO-a skupo je koštalo ugroženi narod Bosne i Hercegovine, pa se cijeni da su Međunarodna zajednica i NATO u ovoj zemlji kasno reagirali i da su srazmjerno zakašnjenju suodgovorni za žrtve koje su nastale kao posljedica tog zakašnjenja. Inače, težnja da se ne zakasni može dovesti do ishitrene upotrebe sile, pa se borbeno angažiranje NATO-a mora tretirati kao naročito osjetljiva odgovornost faktora odlučivanja. Radi preventive takve ishitrenosti, treba tolerirati zakašnjenje, ako se može razumno opravdati tom preventivom – iako

posljedice koje su nastale u slučaju Bosne i Hercegovine ne trpe nikakve izgovore niti opravdanja pretjerano zakašnjele reakcije NATO-a. Ali zakašnjenje u slučaju Bosne i Hercegovine nije ponovljeno na Kosovu, što se smatra važnim iskustvom.

Imajući sve ovo u vidu, NATO danas prihvataju oni koji su usmjereni na nužnu odbranu, jer oni, svjesni svoje ugroženosti, žele da se zaštite uz pomoć saveznika koje okuplja NATO, u čemu, prihvatajući obaveze i supranacionalne vojno-političke autoritete, kao sebi nadređene za pitanje sigurnosti, savremeno tretiraju suverenost.

Ukratko, NATO prihvataju ugroženi i oni koji su na strani ugroženih.

U tom smislu, odgovor na pitanje: postoji li za Bosnu i Hercegovinu ikakav drugi put od članstva u NATO paktu – sam po sebi se nameće.

REZIME

U sklopu analize sigurnosti Evrope, razmatraju se i rizici za mir na Balkanu. S tim u vezi, naročito je važno što sve zemlje zapadnog Balkana žele u EU i što sve, osim Srbije, žele u NATO, pa je utješno što ta zemlja dok odbacuje članstvo, razvija partnerstvo sa tom Alijansom. Za sigurnost na Balkanu, povoljna je okolnost što vladajuće politike koje su rizične za mir, nemaju uslova za upotrebu sile radi promjene granica, ali ipak, one povećavaju budžete za jačanje svojih oružanih snaga, izazivajući sumnju da to čine, ne samo radi pravedne odbrane, već i radi nepravednih teritorijalnih ambicija prema susjedima.

Subjeki međunarodne zajednice imaju različita stajališta o načinima rješavanja krize u BiH, ali svi imaju isto stajalište da BiH treba biti suverena, stabilna i prosperitetna zemlja, članica EU. NATO se tretira kao posebna vrijednost koja okuplja zemlje Zapada u interesu jačanja globalne, pa i evropske sigurnosti. Većina zemalja se zalaže da BiH bude i članica NATO-a.

SUMMARY NATO AND OUR SECURITY

The security risks in the Balkans are analyzed as an integral part of the security of Europe. An important thing in this case is that all countries in the Western Balkans aspire for EU membership and that all countries, except Serbia, are looking towards NATO membership. Serbia is a specific case and it is reassuring that Serbia is developing a partnership with the NATO alliance. Another stabilizing factor in the general question of security in the Balkans is that the political elites that are a risk factor for peace in the region don't have any means for violence that would lead to border changes. However, they are increasing the mili-

tary spending in their countries and it is highly doubtful if these changes are for security and defensive reasons only, but unjust territorial ambitions towards their neighbors should not be ruled out. The international subjects have different opinions about the resolution of the crisis in Bosnia, but all of them have the same stance on the fundamental thing that Bosnia and Herzegovina should be an independent, stable and prosperous country, member of the European Union. NATO is treated as a specific value that is gathering the Western countries in the interest of a strengthened global and European security. The majority of countries also advocate that Bosnia and Herzegovina should be a NATO member.
